LEDER: INN I SIN TID

Hva kristentro er, skulle man kanskje tenke var noe statisk og selvsagt, en fast «sum» som ble overlevert fra generasjon til generasjon. Samtidig lever vi i en virkelighet hvor vi tenker annerledes om hva nettopp kristentro er, enn hva man gjorde for bare noen generasjoner siden. Endringen har pågått lenge.

Låner vi øre til de kjente engelske religions-sosiologene Paul Heelas og Linda Woodhead, så hører vi hvordan tradisjonell kristendom gjennom flere tiår har vært på retur og i stadig større grad erstattes av hva de har karakterisert som «spiritualitet», en samlekategori som forener alt fra yoga, *t'ai chi* og til engle-lære, ulike typer «holistic activities». Heelas & Woodhead argumenterer også som kjent for at det er tre hovedformer for religiøs orientering. Disse formene betegnes gjerne på norsk med henholdsvis «forskjellsreligion», «humanitetsreligion» og «subjektiv spiritualitet».

Forskjellsreligion som religionsform ønsker å sette grenser mellom det religiøse fellesskapet og verden utenfor, man er opptatt av å styrke egne verdier og tradisjoner, *dogma*

fremholdes som sentralt. *Humanitetsreligion* er en mer liberal religionsform med åpenhet overfor andres vurderinger og verdier, søker felles ståsted og er i mindre grad opptatt av absolutter. *Subjektiv spiritualitet* utgjør så den tredje hovedformen for religiøs tilnærming, en religionsform som ofte står i et spenningsforhold til kirkens arv og kristen tenkning. Heelas & Woodhead fremholder hvordan denne varianten gjerne er mer individualistisk og lykkeorientert enn humanitetsreligionen.

Religion i forandring

Et blikk på vår egen kirke og vårt eget samfunn gjør så vi enkelt finner igjen alle disse tre formene, den første kan synes å være den form som står svakest. Hvordan skal vi så forstå denne utviklingen? Woodhead & Heelas understreker at det er misforstått å karakterisere denne utviklingen i retning av spiritualitet som sekularisering, snarere hevder de at det er en ny eller annen form for religiøs tilhørighet enn den tradisjonelle kristne som her synliggjøres. I motsetning til tidli-

gere tider hvor religion var en gitt type konfesjonell identitet man vokste opp i og forholdt seg til, med vekt på læring og videreføring av de sentrale trossannheter, er religion i dag noe man forholder seg selektivt til: Man lyder ikke autoritetene, man identifiserer seg ikke med én konfesjon eller ett religiøst uttrykk. Snarere søker og bruker mennesker religiøse tradisjoner som reservoar man kan plukke fra, ressurser man kan velge blant. Mennesker utforsker og setter selv sammen «pakker» av spiritualitet som man selv finner meningsfulle, inntil man selv velger å revidere den og lage en ny alternativ «pakke». – I nyeste norsk forskning ser vi denne situasjon reflektert i Morten Holmqvists doktorarbeid med fokus på konfirmanter. Slik er det ikke religion som er på retur, det er religion som er i forandring.

I dag fremstår kristentro i langt større grad som enten humanitetsreligion, en mer liberal åpenhet for andres vurderinger og verdier i en søken etter felles ståsteder, eller som subjektiv religion hvor mennesker i større grad gjør seg til åndelige autoriteter i eget liv og forhold seg selektivt til religiøse tradisjoner.

Mening som praksis og spiritualitet

Typisk for vår senmoderne eller postmoderne kultursituasjon er at det er mindre etterspørsel etter mening og spiritualitet *som intellektuell etterprøvbare kunnskap* enn etter mening og spiritualitet *som praksis*. Kultursituasjonen kjennetegnes nettopp av kritisk avstandstaken til den type meningsproduksjon og meningsdannelse som ellers kjennetegner klassisk modernitet, og som for eksempel katekismetradisjonen kom til å være eksponent for. Mange mennesker søker i dag mening *gjennom* praksis, at selve praksisen *er* meningen. Vi gjør mer og mener mindre. Samtidig frem-

står behovet for allmenn anerkjennelse på felles etterprøvbare premisser for våre meninger gjerne som mindre viktig. Ofte er det vanskelig å redegjøre for hvorfor man gjør som man gjør, hvorfor man søker en gitt praksis, beveggrunner lar seg kanskje ikke artikulere. Målet i seg selv kan nettopp være en *praksis* og ikke en *slutning*, noe man intellektuelt konkluderer med eller slutter seg frem til gjennom abstraksjon. Etterlysningen etter en mening eller konklusjon i etterkant av praksisen oppleves av mange som nettopp misforstått og feilslått.

Begrepet spiritualitet brukes i dag gjerne mer generelt som en betegnelse for en *åpenhet* for at livet er mer enn hva en strikt rasjonell tilgang til virkeligheten tillater, en bruk som Woodhead & Heelas fremholder gjerne er relatert til en høyere makt. Begrepet har slik i stor grad mistet sin tradisjonelle forankring i kristen tradisjon og institusjonelle forankring i kirken, med et mer klart definert kristent gudsbilde. Snarere uttrykker begrepet spiritualitet i dag en *åpenhet for transcendens* som ikke forutsetter dogmatikk, institusjonell tilhørighet, eller individuell eller kollektiv bekjennelse. – En åpenhet som nettopp kjennetegnes ved sin vedvarende åpenhet og stadige søken etter å forstå seg selv, sine medmennesker og den verden man lever i.

Trosopplæring og tale om Gud

I vår senmoderne tid kan det derfor ved første øyekast synes unødvendig å etterspørre en *teologi*, en kritisk tale om Gud, når mennesker mer søker mening gjennom *å gjøre* enn gjennom *å mene*. Slik kunne det synes mest sakssvarende bare å la det som vokser, få gjøre nettopp det: vokse, uavhengig av teologisk tydning og teologers fortolkningsforsøk.

En slik tydning og tolkning er imidlertid

både nødvendig og uunngåelig for at religiøs opplevelse, erfaring og praksis skal kunne *artikuleres* i et religiøst språk og kunne *diskuteres* i lys av evangeliets ord og kirkens arv. For en evangelisk kirke er dette en ufrakommelig oppgave, vel å merke ikke for at barn, unge og voksne skal gjøres til akademiske teologer, med vekt på kunnskapsinnhold, det å «kunne sin troslære». Men en slik tydning og tolkning er avgjørende for å kunne skape opplevelser, erfaringer og praksiser som er *evangeliske* – dvs. som skaper en tro på Gud, en livstolkning, hvor mennesket både opplever seg fritt og verdig, og derigjennom evner å leve i tjeneste for sin neste.

Å tro at endringer er noe som kun skjer i dag, er misforstått. Studerer man kirkens historie mer nøye, vil man se at endringer er noe som har vært del av hele kirkens historie, det er ikke noe nytt fenomen. Det er nok å peke på de ulike reformbevegelser som til ulik tid har preget og formet kirken. Og samtidig: I dag er det et økende behov for teologisk tydning og tolkning, ikke bare for å forstå, men like mye for å gi retning, ikke for kirkens eller tradisjonens skyld, men *for menneskets skyld*. – Nettopp også i trosopplæringen.

Roger Jensen
redaktør